

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เนื่องจากเด็กและเยาวชนเป็นวัยที่อ่อนแอไม่สามารถคุ้มครองตนเอง จึงต้องอาศัย การดูแลจากบิดามารดา สังคมและรัฐ ดังนั้น เมื่อมีผู้กระทำละเมิดต่อชีวิตร่างกายและเสรีภาพ ของเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญา จึงสมควรที่เด็กหรือเยาวชนเหล่านั้น จักต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษกว่าผู้เสียหาย ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถคุ้มครองสิทธิของตนได้ดี กว่า

ในสังคมไทยปัจจุบัน มีการกระทำความผิดอาญาต่อเด็กมากขึ้น ซึ่งผู้ที่กระทำผิดต่อ เด็กมีทั้งบุคคลอื่นและบุคคลที่ใกล้ชิด เช่น ครู นายจ้าง โดยเฉพาะบิดา มารดา และคนในครอบครัว ซึ่งปรากฏว่ามีการใช้ความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับต่อเด็ก ซึ่งอยู่ในความดูแลของตนด้วยวิธี ที่โหดร้ายทารุณ ดังปรากฏเป็นข่าวตามหนังสือพิมพ์และสื่อทั่ว ๆ ไป เมื่อศึกษาถึงสาเหตุจะพบ ว่าสาเหตุหลักเกิดจากเด็กและเยาวชนเป็นผู้มีความอ่อนแอทางร่างกายและจิตใจ จึงเป็นโอกาส ให้ผู้กระทำที่มุ่งหาเหยื่อ ที่สะดวกต่อการลงมือกระทำความผิด ส่วนในกรณีที่บิดา มารดา หรือ บุคคลเป็นผู้กระทำยังอาจมีสาเหตุอื่นประกอบด้วย เช่น สาเหตุจากตัวบุคคลหรือบิดา มารดา สาเหตุทางด้านตัวเด็ก สาเหตุทางด้านครอบครัว สาเหตุด้านสิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ รวมทั้ง สาเหตุทางด้านวัฒนธรรม จารีตประเพณี ซึ่งการกระทำดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อพัฒนาการ และพฤติกรรมของเด็ก รวมทั้งคุณภาพประชากรและสวัสดิภาพของสังคมโดยรวมด้วย

แนวความคิดในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน เริ่มจากแนวคิดที่ถือว่าเด็กเป็นสมบัติ ของบิดามารดา ซึ่งเป็นผู้ดีสามารถกระทำทุกอย่างต่อเด็กได้ ต่อมาจึงได้มีแนวคิดยอมรับสิทธิ ของเด็กในฐานะปัจเจกชนขึ้น สำหรับหลักสากลในการคุ้มครองสิทธิและรับรองสิทธิเด็กและ เยาวชนโดยแรกเริ่มได้มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของเด็กในฐานะที่เป็นประชากรของโลก ซึ่งต่อ มาได้มีความเห็นว่ายังไม่เพียงพอต่อการคุ้มครองเด็ก ซึ่งเป็นผู้มีสภาวะทางร่างกายและ จิตใจที่ ด้อยกว่าผู้ใหญ่ จึงได้มีการร่างอนุสัญญาสิทธิเด็ก ออกมาบังคับใช้ด้วยความมุ่งหวังว่าประเทศ ต่าง ๆ จะปรับปรุงกฎหมายภายในของตนให้มีความสอดคล้องกับอนุสัญญานี้ โดยเฉพาะอย่าง

ยิ่งสิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Protection Rights) เพื่อมิให้การละเมิดสิทธิเด็กซึ่งอาจเกิดจากบิดา มารดา ผู้ปกครองบุคคลภายในครอบครัว หรือบุคคลอื่น ดังนี้รัฐต้องเข้าแทรกแซงเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็ก ในกรณีที่บิดา มารดาหรือผู้ปกครองซึ่งมีหน้าที่ดูแลปกป้องเด็กไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการปกป้องเด็กได้ หรือ เป็นผู้กระทำผิดก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อเด็กเสียเอง รัฐจึงต้องแสดงบทบาทของรัฐ ในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้เสียหายดังกล่าว ซึ่งการเข้าแทรกแซงดังกล่าวมีแนวความคิดในการใช้อำนาจรัฐอยู่ 2 แนวคิด คือ แนวความคิด police power อันเป็นแนวความคิดที่ถือว่ารัฐมีอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อย ภายในรัฐในฐานะผู้ใช้อำนาจอธิปไตย และแนวความคิด *parens patriae* และถือว่ารัฐมีอำนาจพิเศษในฐานะเป็นบิดา มารดาของประเทศชาติที่จะปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้พ้นจากภัยอันตรายหรือความเสียหายด้วยประการใด ๆ ดังนั้นเมื่อเด็กและเยาวชนตกเป็นผู้เสียหาย ถูกละเมิดสิทธิ ก็ชอบที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากบิดา มารดา และรัฐ โดยเฉพาะเมื่อบิดา มารดา บกพร่องไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่นี้ได้ด้วยประการใด ๆ รัฐต้องเข้ามาคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนผู้เสียหาย โดยอาศัยแนวคิดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

การแสดงบทบาทในการคุ้มครองเด็กของรัฐ อาศัยกฎหมาย องค์การ และบุคลากร เป็นเครื่องมือสำคัญในการคุ้มครองเด็ก ซึ่งกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กที่ตกเป็นผู้เสียหาย ก็คือกฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง และกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เช่น ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 132 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ส่วนการพิจารณาคดีอาญา ในกรณีที่เด็กตกเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญา ไม่ว่าผู้กระทำความผิดจะเป็นบุคคลภายนอก หรือบิดามารดา ผู้ปกครองก็ตาม ก็อยู่ในเขตอำนาจการพิจารณาคดีของศาลอาญาทั้งสิ้น ส่วนการดำเนินคดีทางแพ่ง หากเป็นการฟ้องร้อง เพื่อให้ผู้กระทำซึ่งเป็นบุคคลอื่นชดเชยค่าสินไหมแทน จะอยู่ในเขตอำนาจการพิจารณาคดีของศาลแพ่ง แต่ถ้าหากผู้กระทำคือ บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง การพิจารณาคดีเกี่ยวกับการร้องขอถอนอำนาจปกครองนั้นจะอยู่ในเขตอำนาจการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว

ส่วนองค์กรและเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนในประเทศไทย นอกจากเจ้าพนักงานขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ แล้วยังมีเจ้าพนักงานขององค์กรภาครัฐ และเจ้าหน้าที่ของเอกชน อีก

หลายองค์กรที่มีบทบาทและอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน นอกเหนือไปจากการคุ้มครองสิทธิเด็กในฐานะผู้เสียหายตามขั้นตอนกฎหมายกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาโดยทั่วไป เช่น เจ้าพนักงานกรมประชาสงเคราะห์ เจ้าพนักงานกองกำกับการสวัสดิภาพเด็ก ซึ่งอาศัยอำนาจตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 และ ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 132 ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ประพฤติตนไม่เหมาะสม, ถูกทอดทิ้ง หรือได้รับการเลี้ยงดูไม่เหมาะสม หากแต่กฎหมายและระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ได้มีการประกาศใช้เป็นเวลานาน ทำให้ไม่เหมาะสมกับสภาวะการณ์และการปฏิบัติงานในปัจจุบัน ส่วนเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน ที่มีบทบาทในด้านการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนทั้งทางด้านกฎหมาย การสังคมสงเคราะห์ การบำบัดฟื้นฟู ฯลฯ แม้จะมีความคล่องตัวในการปฏิบัติงานเนื่องจากความตั้งใจของเจ้าหน้าที่และการปฏิบัติงาน ที่มีสายงานบังคับบัญชาที่สั้นกว่างานราชการ แต่ก็มีอุปสรรคทางด้านกรยอมรับสถานะขององค์กรเอกชน เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจในการปฏิบัติงาน เช่น กรณีต้องนำตัวเด็กแยกออกจากบิดา มารดา มาไว้ในความดูแล หรือการควบคุมดูแลการดำเนินคดีทางศาลแทนเด็ก เป็นต้น

บทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกฎหมายต่างประเทศ มีรูปแบบในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นผลมาจากความแตกต่างกันของระบบกฎหมาย ประเพณีวัฒนธรรม และแนวคิดของสังคมต่อการให้ความสำคัญแก่เด็ก รวมทั้งการแสดงบทบาทของรัฐในการให้ความคุ้มครองเด็กว่าจะมีการให้บทบาทและอำนาจหน้าที่แก่เจ้าพนักงานของรัฐเพียงใด ในการเข้าแทรกแซงคุ้มครองเด็กและเยาวชน จากภัยอันตรายที่เกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น หรือบิดา มารดา ผู้ปกครองเด็กและเยาวชน

ประเทศต่างๆ หลายประเทศได้ให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในกรณีที่ตกเป็นผู้เสียหาย โดยผู้กระทำเป็น บิดามารดา หรือบุคคลอื่นซึ่งมีหน้าที่ดูแลเด็ก เนื่องจากมีสถานะพิเศษกว่ากรณีบุคคลภายนอกทั่วไปเป็นผู้กระทำซึ่งไม่มีความสัมพันธ์กันเป็นส่วนตัว เพราะบิดามารดาเด็กย่อมแสดงบทบาทของตน ในการปกป้องคุ้มครองเด็กในระดับหนึ่งอยู่แล้ว แต่ถ้าเป็นกรณีที่บิดามารดา หรือผู้มีหน้าที่ดูแลเด็กเป็นผู้กระทำย่อมมีโอกาสที่จะปกปิดความผิดของตนได้ง่าย ดังนั้นจึงได้บัญญัติให้คดีที่มีสถานะดังกล่าวอยู่ในเขตอำนาจศาลคดีเยาวชนและครอบครัว ซึ่งมีวิธีพิจารณาคดีโดยคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กและเยาวชนเป็นหลัก นอกจากนั้น ยังมีการให้อำนาจและหน้าที่แก่เจ้าพนักงานของรัฐในการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในกรณีถูก

เงินได้โดยไม่ต้องรอการพิจารณาคดี และคำสั่งจากศาล รวมทั้งให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการหาข้อมูลซึ่งเกี่ยวข้องกับเด็กรายงานต่อศาล เพื่อประกอบการพิจารณาคดีของศาลต่อไป เป็นต้น ซึ่งอาจแยกพิจารณาบทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานของประเทศต่าง ๆ ได้ดังนี้

ประเทศอังกฤษได้มีกฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิภาพเด็ก ที่ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจ ในการแยกและนำตัวเด็กจากสถานที่หรือบุคคลที่เป็นหรืออาจเป็นอันตรายต่อเด็กมา ไว้ในความดูแลของตนเป็นกรณีฉุกเฉินโดยไม่ต้องขอคำสั่งจากศาลเป็นการชั่วคราวได้ หากมีเหตุผลอันควรเชื่อว่าเด็กอยู่ในอันตรายหรืออาจได้รับอันตรายถ้าไม่พาตัวเด็กออกมา นอกจากนั้นยังให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นหรือบุคคลอื่นที่มีอำนาจตามกฎหมาย ในการร้องขอให้ศาลออกคำสั่งให้ตรวจสอบเด็ก หรือคำสั่งคุ้มครองฉุกเฉิน ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าเด็กกำลังอยู่ในอันตรายหรืออาจอยู่ในอันตรายได้ ในกรณีจำเป็น เช่น เด็กบาดเจ็บจนต้องนำไปตรวจรักษาที่โรงพยาบาลหรือนำไปไว้ในสถานที่ที่เหมาะสม ซึ่งเมื่อศาลมีคำสั่งแล้ว เจ้าหน้าที่ย่อมมีอำนาจในการตรวจค้นนำตัวเด็กออกมาจากผู้เด็กอยู่ด้วย ไม่ว่าจะผู้นั้นจะเป็นบิดามารดา หรือผู้ปกครองก็ตาม รวมทั้งมอบอำนาจในการดูแลเด็ก และอำนาจปกครองในการปกป้องคุ้มครองเด็กแก่เจ้าหน้าที่ผู้ร้องขอต่อศาลด้วย

สำหรับประเทศเยอรมัน ได้มีกฎหมายเกี่ยวกับองค์กรสนับสนุนศาลเยาวชนและครอบครัวในรูปแบบองค์กรเฉพาะ ซึ่งให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานขององค์กรดังกล่าวปฏิบัติงานเกี่ยวกับการให้สวัสดิการ บริการต่าง ๆ แก่เด็กและการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานดังกล่าวในการสืบเสาะค้นหาเด็กที่อยู่ในภาวะอันตราย และสามารถแยกตัวเด็กออกมา จากสภาวะแวดล้อมที่อาจเป็นอันตรายต่อเด็กได้ โดยไม่ต้องรอคำสั่งศาล นำคดีไปสู่ศาล รวมทั้งมีหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็กเสนอรายงานต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณา เข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาตลอดจนคอยกำกับดูแลผู้ที่มีอำนาจปกครองดูแลเด็กว่าได้ปฏิบัติต่อ เด็กตามมาตรฐานที่เด็กสมควรได้รับหรือไม่

ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีกฎหมายเกี่ยวกับการรายงานแจ้งเหตุ โดยกำหนดให้ผู้มีวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น แพทย์ ครู นักกฎหมาย ผู้ดูแลเด็ก ต้องทำรายงานแจ้งเหตุต่อองค์กรรัฐหรือบุคคลผู้มีอำนาจตามกฎหมายเมื่อพบเห็นการทำร้าย หรือสงสัยว่าเด็กได้ถูกทำร้าย ซึ่งเมื่อมีการรายงานแจ้งเหตุมา เจ้าพนักงานของรัฐที่รับทราบการรายงานจะมีหน้าที่ใน การ

สืบสวนข้อมูลตามที่ได้รับรายงานแจ้งเหตุมา โดยมีอำนาจในการตรวจดูบ้าน โรงเรียนของเด็ก สืบสวนหรือสังเกตการณ์เกี่ยวกับเด็ก ซึ่งการปฏิบัติงานนี้จะมีการประสานงานกับบุคลากรที่ทำงานหลายด้าน มีเจ้าหน้าที่ตัวแทนจากองค์กรที่ดูแลเด็กเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย รวมทั้งมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือให้ข้อมูลแก่ศาลเยาวชนในระหว่างการดำเนินคดีด้วย นอกจากนี้ยังมีการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานรักษาความสงบรับหน้าที่ดูแลเด็ก และให้อำนาจนำตัวเด็กไปไว้ในที่ที่ปลอดภัยเป็นกรณีฉุกเฉิน โดยไม่ต้องมีคำสั่งศาลหรือคำยินยอมของผู้ปกครองได้ หากปรากฏว่าเด็กสมควรถูกช่วยเหลือเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายต่อชีวิต และสุขภาพของเด็ก และมีการประสานงานกับเจ้าพนักงานสังคมสงเคราะห์และหน่วยงานอื่นในการดูแลเด็กต่อไป โดยปกติแล้วเจ้าพนักงานเหล่านี้จะมีหน้าที่ในการดูแลด้านงานสวัสดิการต่าง ๆ รวมทั้งการสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชน แต่เมื่อมีเหตุที่เป็นหรืออาจเป็นอันตรายแก่เด็กและเยาวชน รัฐจะใช้อำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของตนแสดงบทบาทคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่เป็ผู้เสียหายผ่านเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กเหล่านี้ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

สำหรับประเทศไทยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้เสียหาย ในความผิดอาญานี้ อยู่ภายใต้กระบวนการทางกฎหมายอาญา ที่มีจุดมุ่งหมายหลักในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ มีกฎหมายแพ่งในการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำละเมิดและมีกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนไทย เช่น ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 132 ที่มีวัตถุประสงค์ในการสงเคราะห์ให้การช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนที่เป็ผู้เสียหาย หรือประพฤติดันไม่สมวัย และ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ในกรณีคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง เช่น การร้องขอถอนอำนาจปกครอง

เจ้าพนักงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนผู้เสียหาย นอกจากเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอันได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ และยังได้แก่เจ้าพนักงานขององค์กรรัฐและ เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะ เช่น เจ้าพนักงานกรมประชาสงเคราะห์เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนต่าง ๆ ฯลฯ ที่มีวัตถุประสงค์ที่ให้การช่วยเหลือทางด้านกฎหมายด้านสังคมสงเคราะห์ และการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของเด็ก เป็นต้น

นอกจากนั้นยังมีเจ้าพนักงานของศาลเยาวชนและครอบครัวอันได้แก่ เจ้าพนักงานสถานพินิจที่จะมีบทบาทในคดีครอบครัว เช่น การร้องขอถอนอำนาจปกครอง โดยการสืบเสาะหาข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและครอบครัว เพื่อประกอบการพิจารณาคดีของศาล เป็นต้น

บทบาทในการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในกรณีที่เด็กและเยาวชนตกเป็นผู้เสียหาย และมีบิดา มารดา โดยปกติแล้วบิดา มารดาย่อมเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนผู้เสียหาย ทั้งทางด้านการเยียวยารักษาร่างกายและจิตใจ และการดำเนินคดีอยู่แล้ว บทบาทของเจ้าพนักงานของรัฐ จึงเป็นเพียงแต่การปฏิบัติงานอยู่ภายใต้กฎหมายกำหนดเท่านั้น ยกเว้นในกรณีที่เด็กไม่มีบิดา มารดา หรือมีแต่บิดา ไม่มีมารดา ไม่มีความสามารถขาดความรู้ หรือเป็นผู้กระทำผิดใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบต่อเด็กเสียเอง เด็กยอมขาดผู้ดูแลทั้งทางด้านการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด และการรักษาเยียวยาสภาพร่างกายและจิตใจ ดังนั้นควรเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐที่จะเข้ามาดูแล เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนผู้เสียหาย ซึ่งปรากฏว่าในปัจจุบันนี้บทบาทดังกล่าวกลับตกเป็นขององค์กรเอกชนเสียเป็นส่วนมาก

ในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานรัฐ และเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน จะพบว่า มีอุปสรรคในการปฏิบัติงานหลายประการ เช่น มีปัญหาทางด้านกฎหมาย ปัญหาทางด้านองค์กร และการประสานงานระหว่างองค์กร ปัญหาบุคลากร ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร ปัญหา ด้านข้อมูล การศึกษาอบรม ปัญหาการมีส่วนร่วมของเด็ก ครอบครัว และชุมชน เป็นต้น

ปัจจุบัน ในกรณีเด็กเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญา ก็ต้องใช้วิธีพิจารณาความอาญาหรือวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่นเดียวกับ กรณีที่ผู้ใหญ่เป็นผู้เสียหาย ดังนั้นก่อให้เกิดปัญหา ทางด้านการนำคดีขึ้นสู่ศาลของเด็ก ซึ่งจำกัดอำนาจในการฟ้องร้องคดีของเด็ก ถ้าหากเป็นกรณีที่ผู้กระทำผิด คือ บิดามารดา หรือผู้ปกครอง เพราะแม้จะสามารถตั้งผู้แทนเฉพาะคดีได้ก็ตาม แต่ด้วยเหตุผลด้านแนวคิดพื้นฐานทางสังคมที่ถือว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัวบุคคลภายนอกไม่ควรยุ่งเกี่ยว นอกจากนี้บทบาทของพนักงานสอบสวน และการดำเนินกระบวนการพิจารณาความในศาลก็เป็นเช่นเดียวกันกับกรณีคดีที่ผู้เสียหายเป็นผู้ใหญ่ ทำให้กฎหมายคุ้มครองเด็กได้น้อยลงไปอีก หากเด็กไม่มีผู้ดูแลทางด้านการดำเนินคดี และการรักษาเยียวยาสภาพร่างกายและจิตใจ

สำหรับศาลคดีเด็กและเยาวชน ซึ่งมีวิธีพิจารณาความที่มีขั้นตอนที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่ ก็มีอำนาจพิจารณาคดีเฉพาะคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด หรือในคดีครอบครัวเท่านั้น เจ้าพนักงานสถานพินิจ ตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มีอำนาจหน้าที่ในลักษณะที่เชื้ออำนาจประโยชน์ แก่การดำเนินกระบวนการพิจารณาสำหรับเด็กและเยาวชน มีส่วนคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้เสียหาย เฉพาะในคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีประโยชน์ได้เสีย เช่น การขอลงการใช้อำนาจปกครองของ บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ที่ประพฤติมิชอบทำร้ายทารุณกรรมเด็ก โดยมีอำนาจหน้าที่จัดการเกี่ยวกับสวัสดิภาพ และอนาคตของบุตรผู้เยาว์ การสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวตลอดจนจัดให้แพทย์และจิตแพทย์ตรวจร่างกาย สุขภาพ หรือจิตใจของคู่ความ ประมวลรายงานข้อเท็จจริงรวมทั้งเสนอความเห็นต่อศาลด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่เจ้าพนักงานสถานพินิจ อันได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยาสังคม เข้าไปสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัว ตามมาตรา 112 เป็นการช่วยให้ บิดา มารดา ไม่อาจทำร้ายเด็กซ้ำได้ระหว่างพิจารณาคดีและเด็กอยู่กับครอบครัวแต่อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 กำหนดให้ เจ้าพนักงานสถานพินิจสามารถปฏิบัติงานคุ้มครองเด็กและเยาวชน ดังกล่าวได้ต่อเมื่อมีการนำคดีขึ้นมาสู่ศาล และศาลมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานสถานพินิจปฏิบัติงานเท่านั้น จึงทำให้ไม่สามารถให้การคุ้มครองเด็กก่อนจะมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาลได้ ส่วนทางด้านคดีอาญา เจ้าพนักงานสถานพินิจ มิได้มีอำนาจหน้าที่ปกป้องคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของเด็กเลย

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้ถึงแม้จะมีองค์กรภาครัฐที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเฉพาะมาตรการทางกฎหมาย เช่น องค์การในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่มีการคุ้มครองเด็กในแบบเดียวกับผู้เสียหายที่เป็นผู้ใหญ่ ส่วนองค์กรอื่น เช่น กรมประชาสงเคราะห์ก็จะเน้นทางด้านสังคมสงเคราะห์มากกว่า อีกทั้งกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ก็ไม่ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ชัดเจน และมีการใช้เป็นเวลานาน การคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนซึ่งตกเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญาจึงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้บทบาทในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนผู้เสียหาย โดยเฉพาะกรณีที่เด็กไม่มีบิดา มารดา หรือมีแต่บิดามารดา ไม่มีความสามารถปฏิบัติหน้าที่ หรือบิดา มารดาเป็นผู้กระทำผิดเสียเองตกเป็นขององค์กรเอกชน ซึ่งแม้จะมีความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะความฉับไว เพราะมีสายงานบังคับบัญชาที่สั้น และการปฏิบัติงานในเชิงรุก สามารถเข้าไปดำเนินการได้

ทันทั้งที่ ไม่ต้องรอคำสั่งก่อนการปฏิบัติงาน ซึ่งทำให้ประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่ก็จะมีอุปสรรคในด้านการประสานงานระหว่างองค์กรรัฐและเอกชน และกฎหมายที่จะให้อำนาจหรือรองรับสถานะขององค์กรเอกชน จึงทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนประสบปัญหาไม่สามารถคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ในขณะที่เดียวกันเมื่อพิจารณากรณีที่เกิดตกเป็นผู้กระทำ ความผิดทางอาญาบ้างจะเห็นได้ว่ารัฐได้พยายามให้การช่วยเหลือ โดยมีหน่วยงานซึ่งได้แก่ สถานพินิจ อันเป็นหน่วยงานสนับสนุนศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งมีวิธีพิจารณาความที่แตกต่างไปจากศาลทั่วไป และคำนึงถึงผลประโยชน์ของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ มีขั้นตอนการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากวิธีพิจารณาความอาญา นับตั้งแต่ถูกจับจนปล่อยตัว เช่น การจัดให้เด็กได้รับการคุ้มครองประพฤตินอกศาล การฝึกอบรม ดูแลสภาพร่างกายและจิตใจ เป็นต้น การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ จึงทำให้เจ้าพนักงานสถานพินิจมีส่วนรับผิดชอบอย่างเต็มที่ในการดูแลเด็กที่เป็นผู้กระทำ ความผิดทางอาญา แต่สำหรับการให้ความคุ้มครองแก่เด็กที่ตกเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญา เจ้าพนักงานสถานพินิจจะมีบทบาทเฉพาะในคดีของครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง เช่น การร้องขอถอนอำนาจปกครองในกรณีที่มีผู้นำคดีมาสู่ศาลแล้วเท่านั้น ด้วยเหตุนี้เองจากการศึกษาอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานภายใต้ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญา ผู้เขียนจึงได้เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวในแนวทางดังจะกล่าวต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการแก้ไขปรับปรุง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ให้การพิจารณาคดีอาญาซึ่งเด็กเป็นผู้เสียหายเป็นอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว เมื่อเจ้าพนักงานอัยการเสนอความเห็นต่อศาลภายใต้ข้อจำกัดที่ว่า เป็นกรณีที่บิดา มารดา เป็นผู้กระทำความผิดทางอาญาต่อเด็กหรือเด็กไม่มีบิดา มารดา ขาดผู้ปกครอง หรือมีแต่บิดา มารดาไม่มีความสามารถที่จะดูแลเด็กได้ เนื่องจากศาลเยาวชนและครอบครัวมีวิธีพิจารณาความที่เป็นพิเศษ อันมีวัตถุประสงค์หลักในการคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ ซึ่งจะมีผลให้เจ้าพนักงานศาลเยาวชนและครอบครัว อันได้แก่

เจ้าพนักงานสถานพินิจ สามารถเข้าไปกำกับดูแลการพิจารณาคดีและคุ้มครองเด็กที่ขาดไร้ผู้ดูแลนี้ได้

2. ควรแก้ไขปรับปรุง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยกำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าพนักงานขึ้นมาชุดหนึ่ง อันประกอบด้วยบุคลากรผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เช่น นักจิตวิทยาเด็ก นักสังคมสงเคราะห์ แพทย์ พนักงานคุมประพฤติ ฯลฯ เพื่อเข้ามาช่วยเหลือคุ้มครองดูแลเด็กเมื่อเด็กปราศจากผู้ดูแล หรือในกรณีที่เป็นความผิดอาญาซึ่งบิดามารดา หรือบุคคลในครอบครัวเป็นผู้กระทำต่อเด็ก

3. ควรแก้ไขทางการบริหารงานขององค์กรสนับสนุนงานศาลเยาวชนและครอบครัว อันได้แก่ สถานพินิจ โดยปรับปรุงหน่วยงานที่รองรับงานด้านต่าง ๆ ของสถานพินิจให้เป็นหน่วยงานในการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในกรณีที่เกิดเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญา และขาดผู้ดูแลด้วย ทั้งนี้จำเป็นต้องมีการพิจารณาเพิ่มบุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กในด้านต่าง ๆ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ แพทย์ นักจิตวิทยา ฯลฯ และมีการอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมแก่บุคลากร เกี่ยวกับการปฏิบัติงานกับเด็กและเยาวชน ซึ่งตกเป็นผู้เสียหาย

4. อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ที่จะเข้ามาดูแลเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญา และขาดผู้ดูแลนี้ ควรมีบทบาทในด้านการสืบเสาะข้อเท็จจริงหาข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน และครอบครัว สภาพแวดล้อม บุคคลผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอรายงานดังกล่าวประกอบการพิจารณาคดีของศาล และเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดี ติดตามการดำเนินคดีจน ถึงที่สุด เพื่อคอยดูแลคุ้มครองผลประโยชน์ของเด็กและเยาวชนผู้เสียหาย ตลอดจนคอยกำกับดูแลผู้ที่มีอำนาจปกครองดูแลเด็กหลังจากที่ศาลมีคำสั่งแล้วว่าได้ปฏิบัติต่อเด็กตามมาตรฐานที่เด็กสมควรได้รับหรือไม่ นอกจากนี้ยังควรพิจารณาถึงความเป็นไปได้ที่จะให้เจ้าพนักงานดังกล่าวมีบทบาท และอำนาจหน้าที่ในด้านการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กก่อนที่จะมีคำสั่งศาล เช่น เมื่อพบหรือได้รับการแจ้งเหตุจากบุคคลผู้พบเห็นการทำร้ายเด็ก หรือจากองค์กรเอกชนที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ก็สามารถเข้าไปตรวจเยี่ยมเพื่อพูดคุยกับเด็ก หรือแยกเด็กออกมาจากบุคคล หรือสถานที่ที่เห็น หรือจะเป็นอันตรายต่อเด็กได้ หรือร้องขอคำสั่งคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นกรณีฉุกเฉินจากศาล เป็นต้น

5. ในการปฏิบัติงานนี้ ควรจะมีการติดต่อประสานงานด้านต่าง ๆ กับเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน และผู้มีวิชาชีพเฉพาะในด้านการแพทย์และสังคมสงเคราะห์ ซึ่งอยู่นอกองค์กรด้วย เนื่องจากองค์กรเอกชนจะมีความใกล้ชิดกับประชาชน และกระจายอยู่อย่างทั่วถึงในหลายพื้นที่ จึงสามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนผู้เสียหายได้ ส่วนผู้มีวิชาชีพเฉพาะ เช่น แพทย์ นักจิตวิทยาเด็ก ผู้ซึ่งมีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ ในการปฏิบัติหน้าที่กับเด็กผู้เสียหาย ก็จะช่วยปัญหาด้านการขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ หรือ บุคลากรไม่เพียงพอขององค์กรได้

นอกจากมาตรการทางกฎหมายในการให้อำนาจหน้าที่แก่เจ้าพนักงานแล้ว ยังควรมี การให้ความรู้และสร้างทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนผู้เสียหาย ส่งเสริม ให้มีความร่วมมือกันทั้งภาครัฐและเอกชน ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กในด้านต่าง ๆ และที่สำคัญคือ ควรจะรณรงค์ให้มีการศึกษาอบรม และให้ความรู้เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว เพื่อให้คนในชุมชนและครอบครัวมีจิตสำนึกและตระหนักถึงคุณค่าของเด็ก อันจะนำไปสู่การหยุดยั้งการละเมิดสิทธิเด็กได้ ทั้งนี้เนื่องจากมาตรการทางสังคม อันได้แก่ กฎหมายแม้จะให้ อำนาจหน้าที่แก่เจ้าพนักงานของรัฐเพียงใด หากคนในสังคมขาดจิตสำนึกย่อมไม่ประสบผลสำเร็จ ในการคุ้มครองสิทธิเด็ก อาจกล่าวได้ว่าทั้งสองอย่าง ต้องพึ่งพากันเพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุดในการ คุ้มครองเด็กและเยาวชน